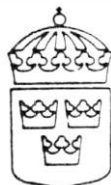

Motion till riksdagen

1989/90:Ub140

av Larz Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Mot.
1989/90
Ub140

Utgångspunkter

Sverige har behov av en högt kvalificerad forskning för att kunna behålla sin position som ledande industrination. Detta förutsätter givetvis att forskningen ges goda villkor och förutsättningar, och att rekryteringen av forskare är god. I en partimotion från centerpartiet återfinns ett utförligt resonemang kring våra utgångspunkter i forskningspolitiken och principiella resonemang kring vissa särskilda områden som centerpartiet finner väsentliga.

Prioriterade forskningsområden

Humaniora

De humanistiska ämnena får en allt större betydelse i ett mer tekniskt samhälle. Humanistiska värderingar måste tränga in även i andra ämnesområden. Samtidigt tillhör humanioran i dag ett område som lider av stor resursbrist. Centerpartiet finner det därför värdefullt med en ökad satsning på detta område.

Det måste emellertid konstateras att forskningen inom den humanistiska sektorn starkt är koncentrerad till de största och äldsta universiteten. Detta finner centerpartiet olyckligt och menar att de yngre och mindre universiteten långsiktigt måste få ökade resurser till forskning inom de humanistiska fakulteterna för att på sikt kunna bygga upp en omfattande kompetens inom detta område.

Miljöforskning

Forskningen inom miljöområdet har stor betydelse för människans framtida existens. En prioritering av detta område är därför av yttersta vikt ur ett rent överlevnadsperspektiv.

I propositionen hävdar regeringen att detta område har prioriterats. Centerpartiet vill dock gå längre.

De medel som i propositionen föreslås gå till den tvärvetenskapliga organisationen för miljöforskning som bildats mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola måste utgå redan fr.o.m. budgetåret 1990/91 samt successivt utökas med 0,5 milj. kr. per år för vardera högskoleenheten under treårsperioden.

Den satsning som påbörjades med den förra forskningspolitiska propositionen vid Umeå universitet genom Centrum för miljövetenskaplig forskning måste fullföljas. Centerpartiet föreslår därför en årlig ökning av CMF:s resurser med 1 milj. kr. utöver den miljon regeringen föreslagit.

De juridiska aspekterna kring miljöbrott finns i dagsläget sparsamt belysta. Att det klart finns brister mellan lagstiftningens anda och myndigheters tillämpning av densamma är uppenbart. Det vore därför värdefullt att få detta belyst genom ett forskningsprojekt inom den samhällsvetenskapliga fakulteten kring beslutsprocesser och hantering av miljömål i våra domstolar. Regeringen bör återkomma till riksdagen i denna fråga.

Folkbildning och föreningsliv

Regeringen har i sin proposition inte anslagit medel till forskning om folkbildning och föreningsliv, trots den stora betydelse som denna verksamhet har i många människors vardag. Detta är förvånande med tanke på att bl.a. 1986 års folkrörelseutredning konstaterade att det behövs en långsiktig forskning kring organisationer i Sverige. Till detta bör även forskning kring folkbildning föras.

Centerpartiet föreslår därför att 2 milj. kr. anslås till forskningsprojekt med detta syfte.

Tvärvetenskap

Tvärvetenskap blir allt viktigare för att komma till rätta med de stora problemen inför framtiden. Centerpartiet menar också att tvärvetenskapliga projekt kan vara ett sätt att rekrytera fler kvinnor till forskningen, då man i sådana projekt ställs inför frågeställningar som ofta upplevs som mer lockande för kvinnor. Den temaforskning som bedrivs vid universitetet i Linköping är mycket intressant. Därför beklagar centerpartiet regeringens njugga inställning till tvärvetenskapliga projekt och menar att ytterligare medel med 3 milj. kr. bör tillskjutas under treårsperioden för att initiera ytterligare tvärvetenskapliga projekt, även vid andra högskolor.

Uppföljning och utvärdering

Sverige är ett litet land. Av detta följer att vi inte kan vara självförsörjande på forskning. De satsningar vi gör måste vara noga övervägda så att vi får de bästa tänkbara resultat av våra satsade medel. Forskningsråden och deras system med utvärdering och kvalitetskontroll har här en viktig roll, och centerpartiet finner det därför tillfredsställande att de får ökade resurser. En balans måste dock finnas mellan fakultetsanslag och forskningsrådsmedel. Kvalitet och behov måste vara avgörande vid alla satsningar på olika forskningsområden.

Bättre möjligheter till kvalitetskontroll och utvärdering av forskning som bedrivs inom ramen för fakultetsanslag måste undersökas. Ansvaret härvidlag måste åvila den lokala högskolans instanser, som har de bästa möjligheterna till överblick och insyn.

Dimensionering

Centerpartiet delar regeringens syn på att antalet forskarutbildade i samhället måste öka på sikt. Behovet av kvalificerade forskare kommer att öka både inom och utanför högskolan, dels beroende på högskolans åldersstruktur, dels beroende på det allt större behovet av forskning och utveckling inom både privat och offentlig sektor. Till detta kommer målsättningen om att samtliga högskolelärare skall ha forskarutbildning.

Centerpartiet delar regeringens åsikt att det yttersta ansvaret vilar på de lokala organen när det gäller att se till att antalet doktorander som antas är avpassat efter institutionernas förmåga att ge bra handledning och arbetsmiljö samt en tillfredsställande studiefinansiering.

Enligt centerpartiets mening tar regeringen däremot för lätt på vad som krävs för att få fler forskarutbildade. För snåla anslag till finansiering av doktorandtjänster och hänvisning till att högskolorna på egen hand får avgöra hur många doktorander de kan anta utifrån de egna ekonomiska resurserna innebär att forskarutbildningen kommer att ligga kvar på dagens nivå. Det är inte sannolikt att de olika högskolorna har möjlighet att av övriga medel som fakulteterna har till sitt förfogande avdela pengar till forskarutbildning, då dessa medel oftast är låsta på olika sätt.

Det bör också noteras att det är svårt att effektivisera forskarutbildningen så att samtliga doktorander blir färdiga inom den stipulerade tidsramen, även om det bör vara en målsättning att så skall vara fallet.

Antalet studiestöd som frigörs under ett år är ca 1 100. Om ytterligare medel inte anslås, är det alltså orimligt att ha som målsättning att antalet disputerade skall vara 2 000 per år.

Handledning

Centerpartiet kan med förvåning konstatera att regeringen inte nämner området handledning i propositionen. Detta trots att en kvalificerad handledning är av yttersta vikt för att avhandlingsarbetet skall bedrivas effektivt och framgångsrikt. Handledningen blir än viktigare när tidsgränserna för forskarstudierna blir hårdare.

Handledarna måste bättre informeras om de regler och förordningar som gäller. De måste också göras uppmärksamma på att inte ställa för omfattande krav på avhandlingsarbetena, så att det inte finns en rimlig möjlighet att genomföra uppgiften inom den stipulerade tidsramen. Detta kan kopplas samman med regeringens målsättning om att minska avhandlingsarbetenas tidslängd.

Centerpartiet menar att UHÄ därför bör åläggas att föra ut information om handledning och de regelverk som hör till forskarutbildningen till samtliga handledare.

Återinför licentiatexamen

Centerpartiet menar att det är viktigt att nå flexibilitet i forskarutbildningen. Det måste också finnas mellanmöjligheter för intresserade, som ett led att

locka ytterligare personer till forskarutbildning. Det kan upplevas som hämmande att binda sig för en lång forskarutbildning.

Att ha möjlighet att först inrikta sig på en mellannivå kan därför vara stimulerande och på sikt få fler att disputeras.

Vetenskaplig grundkurs och uppluckring av linjesystemet

En förutsättning för att kunna bedriva ett riktigt vetenskapligt arbete är att man har kännedom om hur ett sådant arbete bedrivs. Kännedom om detta är också en förutsättning för att man skall bli intresserad av forskning.

Som ett led i att locka fler studerande till forskningen menar centerpartiet att en vetenskaplig grundkurs vid inledningen av grundläggande högskoleutbildning skulle ha en intresseväckande effekt.

Dessutom är det värdefullt att man redan som studerande på grundutbildning får möjlighet till egna val. Detta främjar ett kritiskt synsätt, som är nödvändigt vid forskarstudier. Centerpartiet menar att ett led i detta är en uppluckring av högskolans linjesystem, vilket centerpartiet tidigare har föreslagit.

Rekrytering

Samband högre utbildning – forskning

En satsning på forskning är av stor betydelse för Sveriges framtid. Men en satsning på forskning hjälper föga, om man inte har folk att rekrytera till denna och om den utbildning som föregår forskarutbildningen har en bristande kvalitet. Det måste därför klargöras att grundutbildningen måste få ökade resurser för att kunna ge förutsättningar för en högkvalitativ forskning. För att väcka intresse för forskning är det också av stor vikt att all högre utbildning är forskningsanknuten.

För framtiden kan det finnas skäl att slå samman den del i budgetpropositionen som berör grundutbildningen och den forskningspolitiska propositionen till en högskolepolitisk proposition, för att därmed få en god och konsekvent politik för hela högskolan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

För vår syn på sambandet mellan den grundläggande högre utbildningen och möjligheterna att bedriva en framgångsrik forskning finns en utförlig redogörelse i centerpartiets partimotion med anledning av regeringens forskningspolitiska proposition.

Spridning av forskning och utbildning

Det är positivt att regeringen betonar att man skall få studerande från samtliga högskolor att gå vidare till forskarutbildning. Men där är det slut. Några förslag till åtgärder finns inte för att få studerande från de mindre och medelstora högskolorna att ägna sig åt forskning.

Redan i centerpartiets motion 1989/90:Ub501 fanns förslag om förstärkta forskningsresurser till de mindre och medelstora högskolorna och förslag till etableringsmodell. Förstärkt forskning är enligt centerpartiets mening det

bästa sättet att locka fler från de mindre och medelstora högskolorna till forskarutbildning. De tankegångar som framfördes i ovan nämnda motion har vidareutvecklats i centerpartiets partimotion med anledning av regeringens forskningsproposition.

Mot. 1989/90
Ub140

Förstärkta insatser på gymnasieskolan

En god rekrytering till högskolan kräver god information redan i gymnasieskolan, och redan där bör eleverna få information om vad det innebär att forska. Detta skulle kunna väcka ett intresse för forskning som sannolikt bara behöver en puff för att komma till ytan bland många gymnasister.

Under 90-talet, med krympande ungdomskullar och en ökande konkurrens om arbetskraft, kommer det att bli än viktigare att tillförsäkra högskolan studenter. Insatserna i gymnasieskolan och informationen där måste därför förstärkas – detta i kombination med att goda villkor erbjuds för studerande både för grund- och forskarutbildning.

SYO-konsulenterna i gymnasieskolan bör därför bättre utbildas för detta.

Studiefinansiering

Centerpartiet menar att de intentioner regeringen har i propositionen på studiefinansieringsområdet är positiva. Men det system som regeringen förordar innebär en fastlåst och rigid struktur, som centerpartiet tror skulle fungera hämmande på rekryteringen till forskarutbildningen och på forskningen som sådan. Flexibilitet måste vara ett nyckelord. De förslag centerpartiet nedan presenterar innebär en sådan nödvändig flexibilitet.

Omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster

Det är positivt att regeringen föreslår att samtliga utbildningsbidrag skall omvandlas till doktorandtjänster fram till 1996. Detta ligger helt i linje med de önskemål som finns bland de studerande och de synpunkter centerpartiet tidigare har framfört.

Som en första åtgärd avsätter regeringen 100 milj. kr. till denna omvandling. Detta skall enligt propositionen vara tillräckligt för att under treårsperioden omvandla en tredjedel av utbildningsbidragen till doktorandtjänster.

Regeringens förslag är, enligt centerpartiets mening, inte tillräckligt. Det skall också påpekas att i ett initialt skede blir kostnaderna för omvandlingen till doktorandtjänster dyrare än vad den löpande kostnaden kommer att bli senare. Det beror på att vid en omvandling kommer fler doktorander att komma i ett högre löneläge, då de befinner sig i ett senare skede i avhandlingsarbetet.

Av regeringens proposition framgår inte vilket basår som använts för beräkningen av den föreslagna omvandlingen. Tecken tyder emellertid på att det basår regeringen använt är 1986/87. Det kan också vara en förklaring till att regeringen inte anslår tillräckliga medel.

Regeringen framhåller i propositionen också högskolornas möjligheter att på egen hand anslå ytterligare medel till doktorandtjänster. Detta kan av

högskolorna upplevas som ett sätt av regeringen att inte helt ta ansvar för den reform som föreslås.

Enligt centerpartiets mening bör ytterligare 50 milj. kr. därför tillskjutas till denna reform.

Mot. 1989/90
Ub140

Forskarutbildning med studiemedel

Centerpartiets uppfattning är att forskarstudier huvudsakligen skall bedrivas i form av doktorandtjänster. Alternativa lösningar kan dock ha ett värde som övergång mellan grundutbildning och forskarutbildning.

Framför allt för studerande inom humaniora, samhällsvetenskap och teologi, där resursbristen är stor, innebär möjligheten att kunna påbörja sina forskarstudier med hjälp av studiemedel mycket. Centerpartiet har därför den uppfattningen att forskarstuderande även framdeles skall vara berättigade till studiemedel.

Doktorandtjänster som heltidstjänster

I regeringens proposition understryks att doktorandtjänster skall innehas som heltidstjänster. Centerpartiet delar regeringens uppfattning att det normala skall vara att doktorandtjänster ses som heltidstjänster. Däremot får möjligheterna att inneha doktorandtjänster på deltid inte hindras. Det är inte minst viktigt med tanke på att många doktorander befinner sig i den ålder då de bildar familj. I det samhälle vi har i dag känner kvinnorna fortfarande det största ansvaret för barnen. Kravet på heltidstjänster kan alltså vara ett hinder vid rekrytering av kvinnor till forskarstudier. Det kan inte heller i alla lägen ses som negativt att forskarstuderande vill kombinera sina forskarstudier med andra aktiviteter.

Centerpartiet menar därför att det skall finnas goda möjligheter att inneha en doktorandtjänst på deltid, i lägen då det är påkallat. Principen skall dock vara att doktorandtjänsten inte delas mellan flera personer, utan att tjänsten i stället förlängs i den utsträckning som graden av deltidstjänst kräver.

Tjänsteorganisatoriska frågor

Forskning i tjänster som högskolelektorer

Vad gäller forskning i tjänster som högskolelektorer hänvisar vi till centerpartiets partimotion med anledning av regeringens forskningspolitiska proposition.

Forskningsutbildade högskolelärare

Centerpartiet finner det positivt att det i propositionen sägs att samtliga universitetslärare på sikt skall ha genomgått forskarutbildning. Det är ju också en förutsättning för att man skall kunna kräva forskning i tjänsterna.

Denna målsättning följs tyvärr inte upp med åtgärdsförslag. Som regeringen konstaterar i propositionen saknar en mycket stor andel av högskolans lärare forskarutbildning. Det gäller inte minst på de mindre och medelstora högskolorna.

Ett annat problemområde är lärarutbildningar och vårdutbildningar, där det i dagsläget knappt finns någon forskningsanknytning alls. Att få forskarutbildade lärare dit är alltså inte enkelt. I detta sammanhang måste möjligheterna till forskning vid dessa institutioner underlättas och stimuleras. I centerpartiets partimotion angående forskning (prop. 1989/90:90) finns förslag i denna riktning.

Centerpartiet menar därför att ett program bör upprättas för hur samtliga lärare inom högskolan skall kunna få möjlighet att bedriva forskning inom ramen för sina tjänster.

Omvandling av tjänst som klinisk amanuens

I propositionen föreslår regeringen att tjänster som klinisk amanuens skall omvandlas till tjänster som kliniska assistenter. Regeringen har emellertid inte gjort någon analys av konsekvenserna av ett sådant beslut.

De kliniska amanuenserna utgör inom medicinarutbildningen i dagsläget den största resursen på grundutbildningsnivå, genom att de har en klart stipulerad andel av sina tjänster som skall användas för detta ändamål. Regeringens förslag innebär att denna stipulerade andel försvinner, vilket riskerar att få allvarliga konsekvenser för undervisningen på grundutbildningen.

Detta är synnerligen allvarligt, inte minst med tanke på de förändringar av läkarutbildningen som regeringen själv ställt sig bakom i årets budgetproposition. Centerpartiet yrkar därför avslag på förslaget att omvandla tjänst som klinisk amanuens till tjänst som klinisk assistent.

Avskaffande av forskningsassistenttjänster

I propositionen föreslår regeringen att forskningsassistenttjänsterna avskaffas. Centerpartiet vill dock påpeka den betydelse forskningsassistenttjänsterna kan ha vid övergången mellan grund- och forskarutbildning.

Vid ett avskaffande av forskningsassistenttjänsterna kan rekryteringen av kompetenta forskare försvåras, då det inte kan garanteras att det finns en doktorandtjänst ledig vid den tidpunkt en person söker forskarutbildning. Centerpartiet anser därför att möjligheten att inneha forskningsassistenttjänster inte bör slopas innan effekterna av omvandlingen av utbildningsbidrag till doktorandtjänster utvärderats. Regeringen bör därför i nästa forskningspolitiska proposition återkomma med en första sådan utvärdering.

Tjänst som gymnasielektor och forskare

Bristen på lektorer inom gymnasieskolan är i dagsläget stor. Detta är ett problem. Samtidigt finns det med största sannolikhet en stor potential av lärare inom gymnasieskolan som skulle kunna tänka sig att kombinera undervisning vid gymnasieskolan med forskning. Detta skulle kunna fungera dels som en rekryteringsmöjlighet av lektorer till gymnasieskolan, dels som en rekryteringsmöjlighet av kunniga forskare.

Centerpartiet finner därför en sådan lösning mycket intressant. En utredning bör tillsättas för att utreda hur denna tjänstekonstruktion praktiskt kan lösas. Regeringen bör senast i samband med nästa forskningspolitiska proposition återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Pedagogisk meritering

Goda insikter i pedagogik och metodik är av stor vikt för forskare som undervisar för att kunna ge en fullödig undervisning. Pedagogisk meritering bör därför uppvärderas vid tjänstetillsättningar för att ge högskolelärare en stimulans att skaffa sig pedagogiska insikter.

Centerpartiet finner därför regeringens formulering olycklig vad gäller tillsättning av högskolelektorer, där man går den motsatta vägen. Om man säger att tillsättning av högskolelektorat inte skall ske på bedömning av pedagogiska meriter öppnar man möjligheten att i praktiken helt bortse från dem. Centerpartiet menar därför att det bör klargöras att tillsättning av högskolelektorat skall ske på en sammanvägd bedömning av pedagogiska meriter och forskningsmeriter.

Pedagogiska meriter från gymnasieskolan

God undervisningsförmåga är viktig för en kvalitativt god utbildning. Personer som undervisar på högskolan måste därför få möjlighet att tillgodoräkna sig undervisning i gymnasieskolan som merit vid tjänstetillsättning inom högskolan.

Enligt centerpartiets mening är det av stor vikt att uppmuntra till överskridande av olika konstruerade murar, som den mellan gymnasieskola och högskola. En konstruktion där undervisning vid gymnasiet tillgodoräknas som merit inom högskolan skulle innebära ett incitament för högskolelärare att under en tid söka sig till andra skolformer.

Undervisning i samtliga tjänster inom högskolan

Likaväl som det är viktigt att samtliga som undervisar på högskolan har möjlighet att bedriva forskning inom ramen för sina tjänster, är det av stor vikt att alla forskare undervisar vid grundutbildningen.

Mötet med grundutbildningsstudenter kan vara positivt för att skapa nya tankar och idéer. Forskare som undervisar vid grundutbildning och där ger möjlighet till inblick i den senaste forskningen har sannolikt också en stimulerande effekt. Därmed kan detta verka positivt för rekryteringen av forskarstuderande.

S.k. L17-lektorat

Inom lärarutbildningssektorn finns en grupplektorer som dels har en akademisk ämnesteoretisk utbildning, dels har en lång erfarenhet av undervisning inom ungdomsskolan. Dessa rekryterades till lärarhögskolorna under 70-talet.

I samband med lärtjänstereformen inom högskolan framfördes önskemål om att denna grupp, i likhet med andra grupper med likartade meriter, skulle omvandlas till högskolelektorer. Så skedde emellertid inte.

Centerpartiet menar att det nu är dags att ta detta steg. Inte minst är det ett sätt att på sikt få in forskning inom lärarutbildningssektorn, vilket vi finner angeläget. När de L17-lektorer som i dag finns i systemet pensioneras kommer de efter en sådan omvandling att ersättas med nya högskolelektorer som har forskarutbildning och skall ha forskning som en del i sina tjänster.

Regeringens proposition inriktar sig helt naturligt på insatser för personer inom högskolan som befinner sig i den direkta forskarkarriären. Det finns emellertid stora personalkategorier inom framför allt de laborativa ämnena som har stor betydelse för forskningen och med stor kompetens. Laboratorieassistenter och ingenjörer står för väsentliga delar av den kompetens och det systematiska kunnande som erfordras i forskningsverksamheten. Det är givetvis angeläget att denna kompetens kan bibehållas och utvecklas. Detta kan exempelvis komma till uttryck genom att berörda fakulteter åläggs forma utvecklingsprogram för bl.a. laboratorieassistenter och ingenjörer.

Jämställdhet

Regeringens proposition innehåller en analys på jämställdhetsområdet som i allt väsentligt är riktig. Det är ett uppenbart och allvarligt problem att kvinnor inte stannar kvar inom högskolans organisation från det att de påbörjar sin grundutbildning. Tyvärr tvingas vi emellertid notera att regeringen låter sig nöja med att konstatera faktum, och med en from förhoppning att läget skall lösa sig av sig självt när pensionsavgångar bland högskolans tjänster kommer att ske.

Regeringen konstaterar att många tjänsteförslagsnämnder i sina protokoll noterar att de behandlat jämställdhetsaspekter vid sina beslut. Detta kan emellertid inte tas som intäkt för att detta verkligen sker, eftersom det finns rekommendationer att detta skall noteras till protokollet för att på det viset undgå anmärkning för att man inte tagit sådana hänsyn.

Centerpartiet finner regeringens linje passiv, trots att det skulle krävas klara och konkreta åtgärder redan nu för att stödja kvinnor att våga gå vidare. Detta är av stor betydelse för kunskapsutvecklingen i landet. Kvinnor har andra perspektiv och andra utgångspunkter som går förlorade så länge som vi inte förmår tillvarata dem inom högskolan. En ytterligare satsning på tvärvetenskapliga projekt tror centerpartiet kan vara en väg att rekrytera fler kvinnor.

Kvinnor måste stödjas och ges förebilder inom högskolan. Medel bör ansås för att initiera ett projekt med detta syfte.

Större uppmärksamhet måste också ägnas åt forskning i sådana sektorer, som domineras av kvinnor, men där forskning är ovanlig eller helt obefintlig. Som exempel på sådana områden kan lärarutbildningar och vissa vårdutbildningar nämnas. Detta är också områden som även av andra skäl behöver förstärkta forskningsinsatser.

Kvinnor skall givetvis också finnas med i beslutande organ på samtliga nivåer inom högskolan. Tendenser att utse personer från den egna institutionen eller högskolan vid tjänstetillsättningar måste motverkas, då det har en tendens att missgynna kvinnor i högre grad än män. Centerpartiet menar därför att den institution som berörs av tjänstetillsättningen inte skall vara med och göra meritvärdering.

Kommunala högskolor

Som vi tidigare har påpekat i motionen finner centerpartiet det angeläget med en mer omfattande forskning inom vårdsektorn och vid de kommunala högskolorna. Centerpartiet har i partimotionen med anledning av regeringens forskningsproposition lagt förslag för att stimulera forskning vid de kommunala högskolorna.

Forskning inom undervisningssektorn

Som vi tidigare i motionen har påpekat finner centerpartiet det angeläget att åstadkomma en större forskning inom undervisningssektorn. Centerpartiet har därför i vår partimotion med anledning av den forskningspolitiska propositionen lagt förslag om försök med pedagogiska fakulteter vid lärarhögskolan i Stockholm samt Linköping.

Polishögskola

Inom polishögskolan pågår för närvarande en översyn av polisutbildningen och dess roll som högskoleutbildning. Detta arbete måste uppmärksammas, med de särskilda problem som finns för bl.a. forskningsanknytning inom denna utbildning.

I centerpartiets partimotion med anledning av forskningspropositionen finns förslag till högre juridisk utbildning med potential för forskningscentrum kring rättsfrågor och rättsskipning.

Förvaltningsavgift från forskningsråden

I propositionen föreslås att den nuvarande regeln att en 3-procentig förvaltningsavgift skall tas ut av forskningsråden skall ersättas av en regel som i princip innebär att full kostnadstäckning skall erhållas. Enligt uppgifter har i överläggningar mellan universitet och högskolor en förvaltningsavgift på 10-12 % nämnts. Akademiska rektorskonferensen förbereder en rekommendation med denna inriktning.

Vi anser att principen om likvärdig förvaltningsavgift på alla externa medel i princip är riktig. Det är dock angeläget att övergången till ett sådant system åtföljs av en förstärkning av forskningsrådets resurser så att inte anslagen de facto urholkas. Det finns klara signaler som nu anger att en höjning av förvaltningsavgiften i den utsträckning som aviserats kommer att innebära att propositionens ambitioner att ge råden förstärkta resurser förbyts i sin motsats. Den ökning av anslagen på 40,7 milj. kr. som föreslås står i själva verket för en kraftig realminskning.

Det är mot den bakgrund vi här angivit angeläget att utskottet som ett led i beredningen av forskningsrådets anslag inhämtar klara besked om hur en kraftigt höjd förvaltningsavgift kommer att verka. Vi förutsätter att utskottet också kan vidta åtgärder för att säkerställa en finansiering av forskningsråden som står i överensstämmelse med de ambitioner som propositionen förespeglar. Centern är beredd medverka härtill. Om frågan inte kan lösas

under utskottsbehandlingen är det rimligt att riksdagen hos regeringen begär förslag snarast till en förstärkt medelstillelse som förmår neutralisera övergångseffekterna vid övergång till de principerna för förvaltningsavgifter.

Nationella forskningsanläggningar

De nationella forskningsanläggningarna har en viktig funktion. Ett litet land som Sverige har inte möjlighet att vid varje högskola skaffa sig all nödvändig utrustning. Dyrare och mer komplicerad utrustning bör därför vara gemensam mellan landets samtliga högskolor.

Någon egentlig definition av vad begreppet "nationell forskningsanläggning" innebär finns inte i dagsläget. Centerpartiet finner det därför positivt att regeringen föreslår att UHÄ skall utreda detta begrepp. Regeringen tycks dock ha stannat vid de ekonomiska aspekterna, som i och för sig är viktiga. Centerpartiet menar att en sådan utredning även borde innefatta vilka skyldigheter det medför att vara värd för en nationell forskningsanläggning, hur en sådan bäst bör utnyttjas och om det finns behov av ytterligare anläggningar eller om redan befintliga anläggningar bör klassificeras som nationella.

Internationalisering

Internationella kontakter har stor betydelse dels för rekrytering av yngre forskare, dels för kunskapsutvecklingen i världen. För Sverige, som en liten nation, framstår internationalisering som än viktigare än för många andra nationer.

Allt högre investeringskostnader för utrustning och instrument gör att vi inte kan förvänta oss att på egen hand klara all typ av forskning. I stället bör vi tillvarata möjligheterna till internationellt, liksom nationellt, samarbete för ett effektivare utnyttjande.

Forskningen är också till sitt innehåll internationell. De resultat som uppstår kan, och skall kunna, användas över hela världen.

Ser man till hur forskarutbyte fungerar i dag är USA det dominerande landet. Detta ger en ensidig kunskapsutveckling, och vi går miste om de forskningstraditioner och problemformuleringar som görs på andra håll i världen.

De medel som anslås i propositionen går huvudsakligen till samarbete inom EG på programnivå. Enligt centerpartiets mening är samarbete med EG-länderna viktigt, men det får inte komma att nå den omfattningen att samarbete med andra länder och områden försummas.

Enligt centerpartiets mening bör ytterligare 10 milj. kr. satsas på utbyte i andra former än inom EG:s program.

Medel till forskarstuderande

Särskilda medel bör också anslås för internationalisering av forskarutbildningen, eftersom lejonparten av de medel som i dag anslås går till disputerade. Det är enligt centerpartiets mening av stor vikt att goda möjligheter till

internationalisering ges redan under forskarutbildningen för att skapa goda förutsättningar för framtida utbyte och samarbete.

Mot. 1989/90
Ub140

Till detta ändamål bör 5 milj. kr. anslås.

Internationalisering av examenstitlar

I dag finns problem i utlandet med svenska examenstitlar. Detta är ett klart och uppenbart hinder för att kunna utveckla våra internationella kontakter. Sådana förutsätter ofta att våra samarbetspartner känner till vad en svensk examen innebär.

Centerpartiet menar därför att arbetet med att internationalisera svenska examenstitlar måste prioriteras. UHÅ bör ges ett sådant uppdrag.

Utländska gästforskarens villkor

En internationalisering av forskningen kräver givetvis även att Sverige kan locka utländska forskare att komma hit. Detta förutsätter emellertid att Sverige erbjuder dessa forskare goda villkor under sin vistelse här, så att det är attraktivt att komma hit.

De krav som ställs på universiteten vad gäller kostnader i samband med utländska forskares vistelse i Sverige måste också undersökas. I dagsläget behandlas dessa forskare vid våra högskolor som vore de vanliga anställda svenska forskare, med allt vad det innebär av sociala avgifter och skatter.

För bl. a. gästtante internationella artister har detta lösts genom en särskild lagstiftning. Centerpartiet menar därför att en översyn av utländska gästforskarens villkor bör göras.

Vetenskapsbutiker

Forskning bedrivs i dag huvudsakligen av organ som har goda finansiella möjligheter att bedriva sådan. Detta skapar en snedhet i makten att formulera problem inom forskningen, när svagare finansiella grupper inte kan få sina problem belysta.

Försök har gjorts i olika länder, bl. a. Holland och Finland, med s.k. vetenskapsbutiker. Dessa fungerar som förmedlare av kontakter mellan forskare, forskarstuderande och olika grupper som har frågeställningar som de vill ha belysta. Dessa försök är mycket intressanta och liknande försök bör göras även i Sverige. I milj. kr. bör anslås till ett sådant projekt.

I motion 1989/90:F136 yrkar centern att en professur i nationalekonomi med särskild inriktning mot sambandet mellan miljö och ekonomi inrättas. Den nyinrättade tjänsten bör delas mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Uppsala universitet i form av två halvtidstjänster. Anslaget E4 Samhällsvetenskapliga fakulteterna under utbildningsdepartementet bör mot bakgrund av detta enligt vår uppfattning utöver vad regeringen föreslagit tillföras 500 000 kr. för detta ändamål.

Hemställen

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om humaniora,

2. att riksdagen anvisar 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till den tvärvetenskapliga miljöforskning som bedrivs i samarbete med Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola,

3. att riksdagen anvisar 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning kring juridiska aspekter vid miljöbrott,

5. att riksdagen anvisar 2 milj. kr. utöver regeringens förslag till forskning kring folkbildning och föreningsliv i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen anvisar 3 milj. kr. utöver regeringens förslag till initierande av tvärvetenskapliga projekt i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvalitetskontroll och utvärdering av forskning bedriven med fakultetsmedel,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskarutbildningens dimensionering,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handledning vid forskarstudier,

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag om återinförande av licentiatexamen,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vetenskaplig grundkurs och uppluckring av linjesystemet,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sambandet mellan högre utbildning och forskning,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkta insatser på gymnasieskolan,

14. att riksdagen anvisar 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster i enlighet med vad som anförts i motionen,

15. att riksdagen avslår regeringens förslag om att avskaffa möjligheten att bedriva forskarstudier och uppbära studiemedel i enlighet med vad som anförts i motionen,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om doktorandtjänster som heltidstjänster,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts gällande forskningsutbildade högskolelärare,

18. att riksdagen avslår regeringens förslag om omvandling av tjänster som klinisk amanuens till tjänster som klinisk assistent i enlighet med vad som anförts i motionen,

19. att riksdagen avslår regeringens förslag om avskaffande av tjänst som forskningsassistent i enlighet med vad som anförts i motionen,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tjänst som gymnasielektor och forskare,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pedagogisk meritering,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pedagogiska meriter från gymnasieskolan,

23. att riksdagen hos regeringen begär förslag om omvandling av s.k. L17-lektorat till högskolelektorat i enlighet med vad som anförts i motionen.

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling av övrig personal inom högskolan,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhet.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om polishögskola,¹]

26. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förstärkt anslags-tilldelning till forskningsråden på grund av nya principer för förvaltningsavgifter i enlighet med vad som anförts i motionen.

27. att riksdagen hos regeringen begär en precisering av begreppet "full kostnadstäckning" vid finansiering av externa medel i enlighet med vad som anförts i motionen.

28. att riksdagen hos regeringen begär en utvidgning av utredningen om nationella forskningsanläggningar i enlighet med vad som anförts i motionen.

29. att riksdagen anvisar 10 milj. kr. utöver regeringens förslag till internationellt samarbete utanför EG:s program i enlighet med vad som anförts i motionen.

30. att riksdagen anvisar 5 milj. kr. utöver regeringens förslag till internationalisering av forskarutbildningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationalisering av examenstitlar,

32. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av utländska gästforskarens situation i enlighet med vad som anförts i motionen,

33. att riksdagen anvisar 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till försök med s.k. vetenskapsbutiker i enlighet med vad som anförts i motionen.

34. att riksdagen till inrättande av professur i nationalekonomi med särskild inriktning mot sambandet mellan miljö och ekonomi under anslaget E 4 Samhällsvetenskapliga fakulteterna anvisar ett anslag på 500 000 kr. i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 20 mars 1990

Mot. 1989/90

Ub140

Larz Johansson (c)

Marianne Jönsson (c)

Marianne Andersson (c)
i Vårgårda

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

